

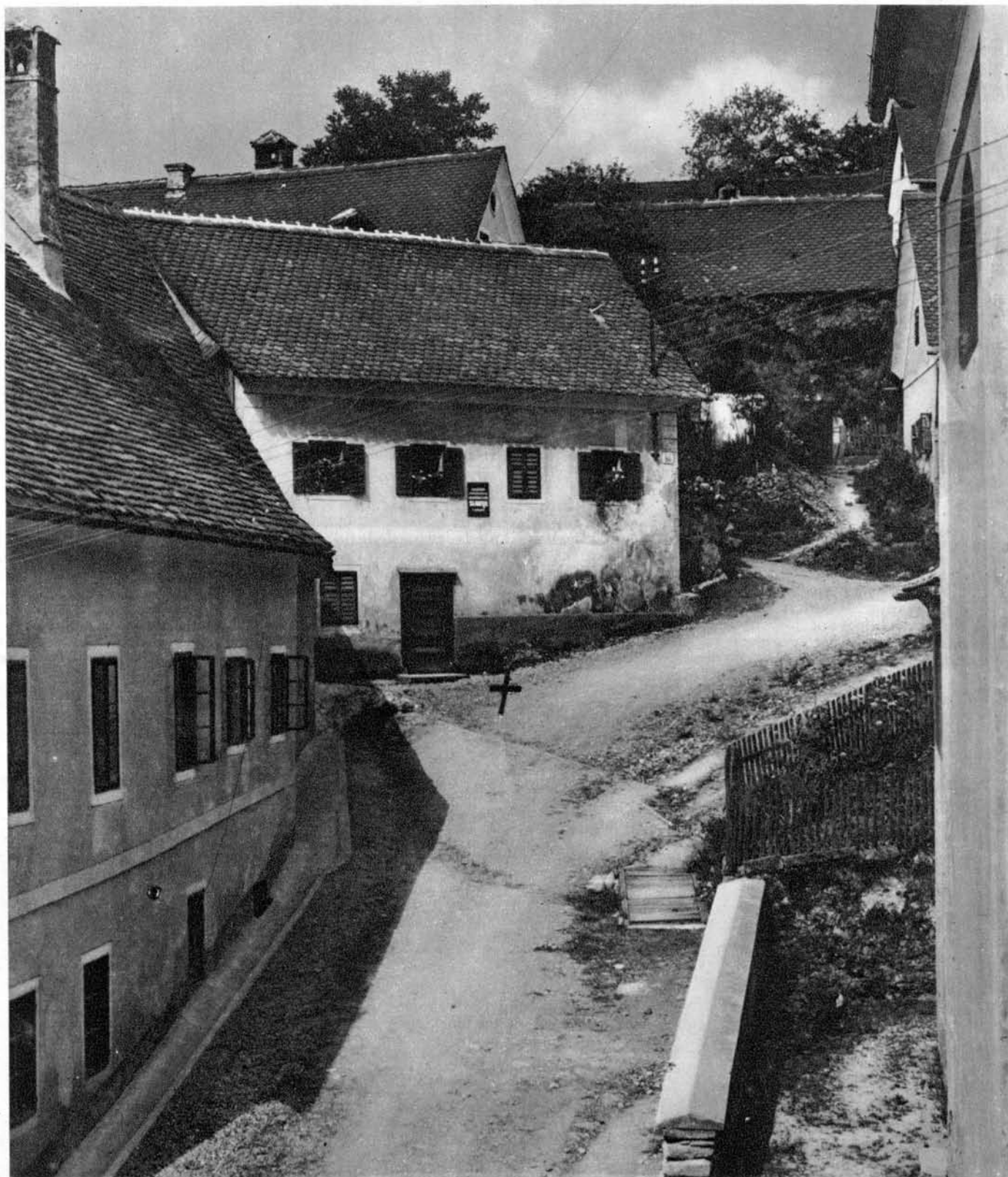
ILUSTRIRANI SLOVENEČ

• T E D E N S K A • P R I L O G A • S L O V E N C A •

Leto VI

10. avgusta 1930

Štev. 32

Rojstna hiša Ivana Cankarja na Klancu (Vrhnika)

Foto I. Tischler.

največjega slovenskega pisatelja, kateremu odkrijejo danes v rojstnem mestu spomenik. (»Klanec siromakov je ležal pred njim, ubožne hiše, ubožstvo v hišah.«)

Slovo velikega vladike

V petek, 1. t. m. se je poslovil s prestola ljubljanskih škofov nadškof dr. Anton Bonaventura ter se odpeljal preživljat poslednjo dobo življenja v Gornji grad. Tisoči izobražencev in preprostega ljudstva, iz mesta in s kmetov so spontano napolnili ljubljansko stolnico, da se poslovijo od svojega ljubljanskega nadpastirja. Skoro vsem so se lesketale solze v očeh, ko so kleče sprejemali njegov poslednji blagoslov. Enako so se trgala srca vsem, ko so mu klicali na kolodvoru poslednji:

Zbogom, saj je vsak globoko čutil veličino trenutka, ko se je po 32 letih škofovanja poslavljala ta sekularna osebnost od svojega naroda. Bil je v zgodovinski in usodni dobi veliki duhovnik, jasni učitelj, zvesti voditelj in neustrašeni borec svojega naroda; zgodovina mu bo pa nedvomno nadela ime **apostola Slovencev**. Mnogo je pretrpel tekom svojega dolgotrajnega škofovanja, a svoj pokoj lahko uživa prepričan, da ga ni danes na zemlji moža, ki bi ga slovensko ljudstvo tako spoštovalo in ljubilo, kot tega svojega velikega vladiko. — Zgornja slika nam kaže prošta Andr. Kalana, ki se v imenu duhovščine in katoliškega slovenskega ljudstva poslavlja od svojega nadpastirja. — Slika na levi kaže nadškofa v družbi škofa dr. Rožmana in bana Serneca na peronu ljubljanskega kolodvora. — Slika na desni: **poslednji Zbogom iz vlaka.**

Akad. kipar Iv. Jurkovič, avtor Cankarjevega spomenika, ki ga odkrijejo danes na Vrhniki.

Na desni: Kip za Cankarjev spomenik, ki bo danes odkrit.

Na levi: Pogreb Marka Trifkoviča, večkratnega ministra in zadnjega predsednika glavnega odbora bivše Narodne radikalne stranke, ki je umrl 26. p. m. — Na sliki vidimo mnoge znane politike (Davidoviča, Aco Stanojeviča, Trifunoviča i. dr.), ki nesejo pokojnikovo krsto iz cerkve.

Edvard Janžek,

86 letni biseromašnik pri Sv. Marjeti pri Rimskih toplicah. Starčka je birmal še škof Slomšek, v dijaških letih je pisatelj, pozneje pa občeval z večino štajerskih narodnih buditeljev in se tudi sam pridno udeleževal nar. dela.

Pogled na konjske dirke, ki so se vršile dne 7. p. m. ob priliki veličastnega kmečkoga slavlja, katerega je priredila kmetijska podružnica v Slovenjgradu.

Spodaj: Tridesetletnico mature so praznovali prejšnji mesec v Mariboru odlični zastopniki štajerskega izobraženstva in te nam kaže spodnja slika. Spredaj stoje od leve na desno: ravnatelj dr. Tomišek, ban ing. Serneč in ga notarja Ašiča. Zadaj pa vidimo: dr. Stajnka, župnika Osterža, dr. Lašiča, dr. Škofa, notarja Ašiča, dr. Srebrta, prof. dr. Pivka, nadkontrolorja Zemljiča, dr. Rapoca, župnika Zganka, župnika Laha, sodnika Zellerja, prof. Vazzasa, prof. Tillerja, ravnatelja Blažinca, sodnika Grašiča in župnika Šparla.

Tržiški fantje, organizirani v versko-kulturni organizaciji »Cirilovi bratje«. V sredini sta gg. župnik Voyko in kaplan Zakrajšek.

Novi gasilni dom v Ljutomeru, ki ga blagoslovi danes mariborski škof. Ljutomersko gasilno društvo je eno najdelavnejših in najstarejših (ust. l. 1871.) v Sloveniji ter si je nabavilo že lastni gasilni avto in dve motorni brizgalni. Zgornja slika

nam kaže blagoslovitev druge motorne brizgalne letošnjo pomlad.

K otvoritvi Cankarjevega spomenika na Vrhniki

Danes odkrivajo na Vrhniki, v rojstnem kraju Cankarja, spomenik temu največjemu slovenskemu pisatelju. Kakor ob smrti vsakega znamenitejšega moža, ki se je sestavil tudi po Cankarjevem pogrebu v Ljubljani odbor, ki si je nadel nalogo, postaviti temu geniju dostojen spomenik v slovenski prestolnici, toda gospodje so pač sprejeli mandate, na dolžnosti, ki so z mandati združene, o pa seveda pozabili. Krepko so pa prijeli za delo Vrhniki ter z izdatno pomočjo naših ameriških rojakov postavili spomeniku nesmrtnemu sinu spomenik, o katerem je bilo sicer mnogo prerakanj, ki je pa vendarle živa priča, da se vsi Slovenci v provinci še zavedajo hvaležnosti napram svojim genijem. Čast jim!

Dva moža sta, ki bi morala imeti že pred leti monumentalne spomenike na naših tleh, to sta dr. J. E. Krek in Ivan Cankar. Prvi, veliki organizator in buditelj vseh pravih sil, ki so spale v širokih plasteh našega ljudstva, drugi, nedosežni mojster slovenske besede. Prvi, klicar svobode in demokratizma, je dvignil in usposobil naše ljudstvo, da si je začelo samo kovati svojo usodo, drugi, genialni umnik, je prvi uveljavil slovensko ime daleč preko slovenskih meja in mu priboril mesto v družbi najkulturnejših narodov sveta. Čehi imajo prevedenega Cankarja skoro vsega, Italijani in Nemci si ga pridno prevajajo, osvaja si polarna tudi Francoze in Angleže, da manjših niti ne navajamo ne. Celu na Finsko je prodril Cankar že davno.

Naj novoodkriti spomenik vžiga v vseh, ki bodo odšli mimo, tisto strastno ljubezen do nedosežne lepote in bogastva slovenskega jezika, ki jo je čutil veliki vrhniški rojak, do jezika, ki ga je proslavil, kakor še nihče pred njim.

Kmetška posojilnica in osn. šola na Vrhniki. Na tem spodnjem oglu stoji sedaj Cankarjev spomenik. Pred ograjo prostor, kjer se je igral Cankar v otroških letih na mesarjevih kladah.

Spodaj: Stari mlin pri Vrhniki. »...od daleč sem zagledal samotni, polrazpal mlin... Mlin je visel visoko, kakor nad brezdnom. Izpod njega je curljal v globel potok...« (Nina.)

Kapelica sv. Antona v Močilniku. »Pozdravljen, Močilnik, ti kapelica Vrhniska! Koliko sanj počiva v tvojem naročju.« (Moje življenje.)

Na desni: Vinko Levstik, Cankarjev učitelj na Vrhniki: »...Kačur je zapazil, da je govoril nadučitelj zelo čisto slovenščino, izgovarjal je besede natanko po pismu, izpustil ni nobene končnice.« (Martin Kačur.) — »Oj, sinko moj, zakaj si porezal mlada drevesa ob poti?« (Moje življenje.)

Spodaj: Bistra. »Voz je prišel mimo starinskega gradu... To je Bistra, je pripovedoval zdravnik.« (Martin Kačur.)

Jerica Novak vulgo Komarjeva, ustanoviteljica vrhniškega »Rokodelskega doma«. Cankar jo je upodobil v svojem »Alešu iz Razora« kot Hano Frčajevo.

Na desni: Grob Cankarjevih staršev na vrhniškem pokopališču. »Tam ob samotnem domu njenem, sem klečal pred njo, prosil sem jo tolažbe in blagoslova.« (Moje življenje.)

»Sv. Trojica, kraljica vrhniška!... Kolikokrat so poromale k nji moje misli, bežne lastovice, v tujini po nji hrepeneče...« (Moje življenje.)

Spodaj: »Vrhnika, prečuden kraj! V mehkem domotožju mi zakoprni srce ob misli nate. Kdo te je videl z bdečimi očmi, kdo te je poznal?« (Aleš iz Razora.)

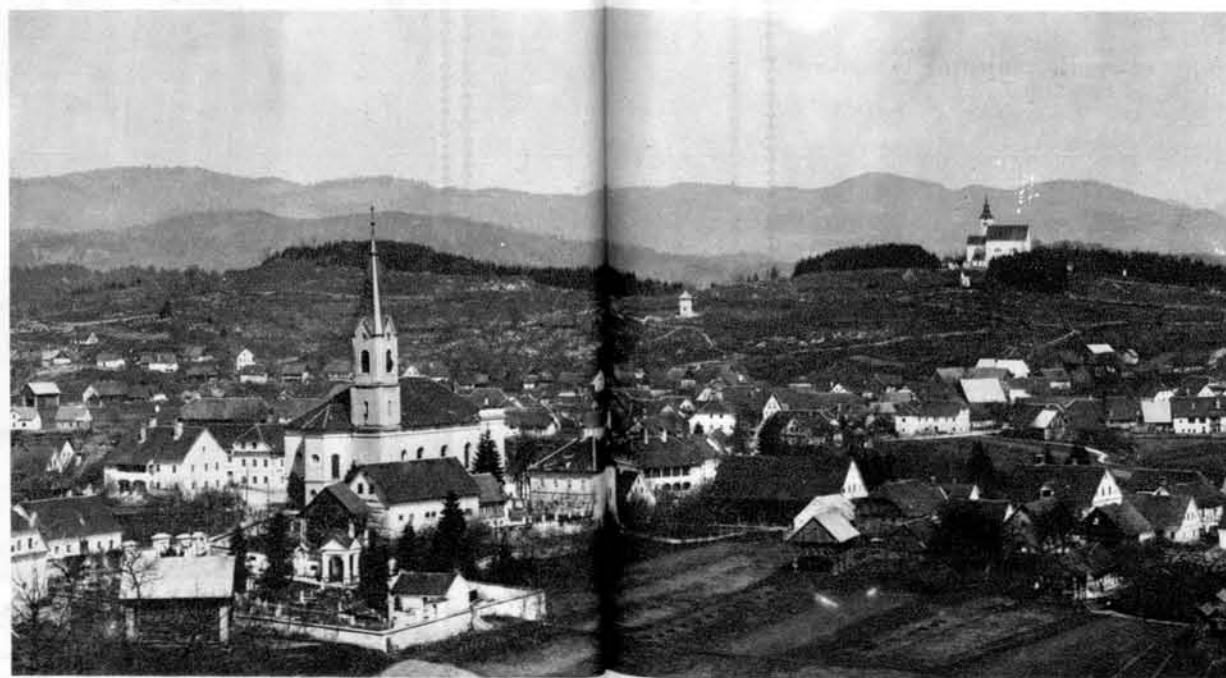

Na levi: Ivan Gruden, nekdanji vrhniški davkar († 1906). »...človekoljubni davkar cepi lesnike, z bistro pametjo in ročno roko snuje tihe stezice med mladim drevjem...« (Aleš iz Razora.)

Spodaj: Tičnica. »...nad Vrhniko, na holmu onkraj sv. Trojice, je mal smrekov gozdič, Tičnica...« (Aleš iz Razora.)

Aleš iz Razora, vulgo Gromov Nace iz Razora pri Vrhniki in glavni junak istoimenske Cankarjeve knjige. (Po fotografiji † Skaberneta.)

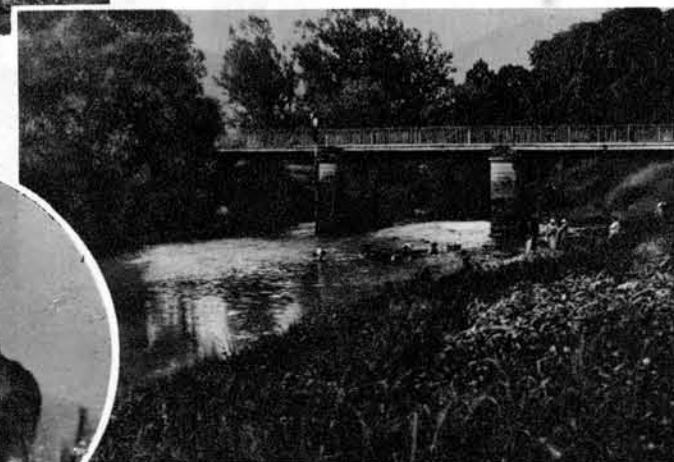

(Slike za to serijo sta posnela g. fotograf Tischler, davčni upravitelj v p. V. Kompore, oba z Vrhnike.)

Križpot na Vrhniki z razgledom proti sv. Le-nartu.

Spodaj: Most čez Ljubljanico na Vrhniki. »Mnogokaj sem študiral v svojem življenju, ali tako bogate in koristne učenosti, kakor jo daje svojim učencem enajsta šola pod mostom, nisem zadobil nikjer in nikoli... Enajsta šola, Bog s teboj!« (Moje življenje.)

Dnevi groze v Italiji

Dne 23. pr. m. so doživle nekatere pokrajine južne Italije dneve, ki ne zastajajo mnogo za strahotami pred leti v Messini. Prvi sunek je prišel ob 1 uri ponoči in je trajal celih 45 sekund, temu so sledili še mnogi drugi, a v večji ali manjši meri so se ponavljali potem skoro 14 dni. Najhujše je prizadeta provinca Avellino, kjer so skoro do tal porušena mesta Villanouva, Malfi, Venasa, Akvilonija itd., vasi je pa popolnoma uničenih okroglo 150. Obsežnost vse katastrofe je težko pregledati, kajti italijanske oblasti jo zaradi svojega tujškega prometa zakrivajo. Uradna poročila priznavajo okroglo 3000 mrtvih in 5000 hudo ranjenih, tuji časnikarji, ki so takoj po katastrofi obiskali potresno ozemlje, pa cenijo število mrtvecev na 5—10.000, nekateri celo na 15.000, ljudi je pa brez strehe nad 100.000.

Oblasti so poslale v porušene kraje seveda takoj veliko pomoč. Odšli so tja močni oddelki vojaštva in fašističnih miličnikov, ki rešujejo ranjence in mrliče izpod razvalin in nastanjajo prebivalstvo pod šotori. Prenatrapane so vse bolnice in pri reševanju se dogajajo najčudovitejši prizori. Mnogo ljudi je zblaznelo od groze, drugi pridigujejo po cestah pokoro, otroci iščejo svoje starše, starši otroke.

Vlada je odklonila vsako pomoč iz inozemstva in prepovedala tudi doma vse zasebne zbirke, češ da je država sama zmožna popraviti škodo, ki je pa doslej menda še niti približno ni mogoče preценiti.

Italijanski kralj Viktor Emanuel z zastopniki civilnih, vojaških in cerkvenih oblasti v razrušeni Lacedoniji.

Na levi: Begunci se vračajo v svoje porušene domove.

Prizor, kakršnih je videti sedaj na tisoče v prizadetem ozemlju.

Na levi: Zasilna bivališča, v katera so namestila oblastva prebivalstvo potresnega ozemlja. Tudi bolniki in umirajoči se morajo zadovoljiti s temi šotori.

Spodaj: Vojaštvo pri reševanju ranjencev in mrličev izpod razvalin.

Prebivalstvo se seli iz porušnih krajev, vojaštvo rešuje ranjence.

Huda kriza v Nemčiji

Dne 18. p. m. je nemški državni zbor z neznatno večino odklonil zasilne davčne ukrepe vlade. To je dalo vladi povod, da je parlament razpustila in nove volitve se bodo vršile dne 14. septembra. Vsa Nemčija je v mrzličnem razpoloženju, vrše se dalekosežne pregrupacije in preorientacije strank in nihče ne ve, kaj bo prinesla bodočnost. Spodnja slika nam kaže kanclerja Brüninga (X), ki zapušča v spremstvu drž. tajnika Pünderja parlament po njegovem razpustu.

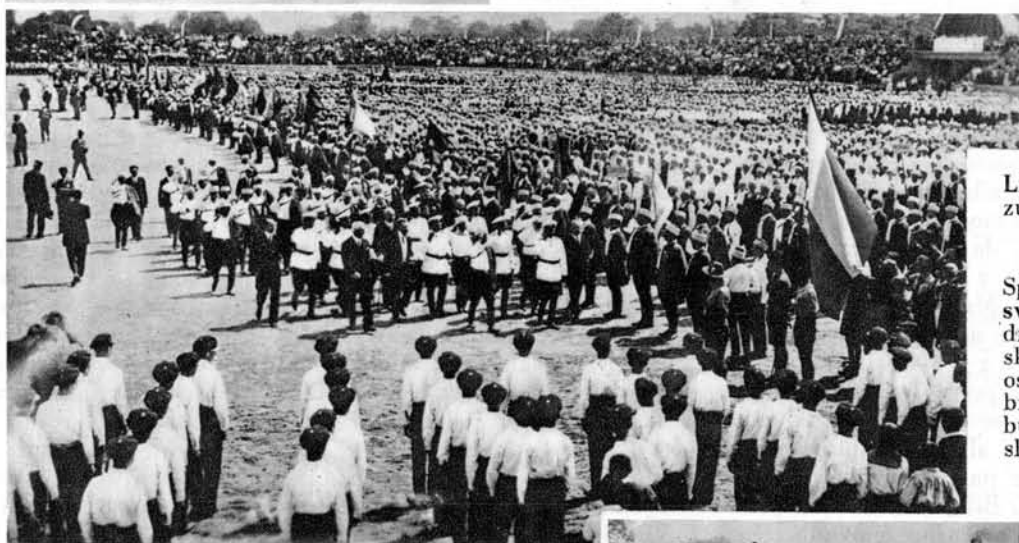
Romunska kraljevska rodbina s kraljem Karlom na čelu, zapušča bukareško stolnico po spominski službi za kraljem Ferdinandom. Na levi je videti kraljico vdovo, za njo pa kraljico Heleno, ki se še vedno ni spravila s svojim soprogom, princesinjo Ileano in princa Nikolaja. To je prvič, da se je pojavila po nastopu kralja Karla vsa kraljevska rodbina v javnosti.

Spodaj: Sedmi veliki zlet bolgarskih »Junakov« se je vršil pred kratkim v Sofiji. Naša slika nam kaže Borisa, ki koraka na čelu vlade in drugih dostojanstvenikov ob zbranih četah »Junakov«.

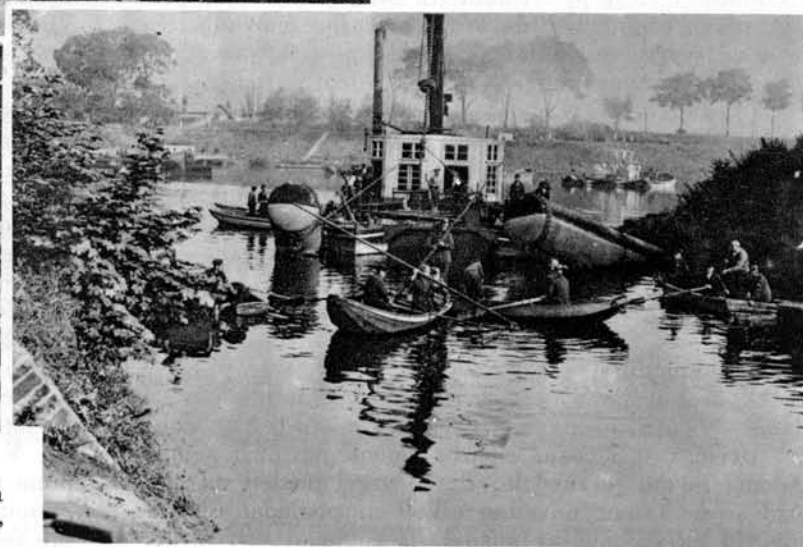
Litvinov, novi sovjetski komisar za zunanje zadeve, naslednik odstavljene Čičerina.

Spodaj: Ob priliki osvobodilnih svečanosti v Porenju se je zrušil dne 22. p. m. pri Koblenzu pontonski most in pokopal pod valovi 90 oseb. Vse nadaljne svečanosti so bile takoj prekinjene in Hindenburg se je vrnil v Berlin. Spodnja slika nam kaže gasilce, ki iščejo na kraju nesreče utopljenca.

Nemiri v Egiptu se še nadaljujejo.

Na sliki vidimo odstavljenega ministr. predsednika Nahas pašo (X) sredi svojih navdušenih pristašev, ki demonstrirajo zanj proti kralju.

zelena

modra

violetna

lila

rdeččrjava

rjavordeča

sepija

olivna

črna

rjava

rjavordeča

temnosiva

jeklenomodra

Avstrija: Zgornji dve vrsti: dobrodelne znamke iz l. 1923. v korist revnim umetnikom. Na vsaki znamki je upodobljeno po eno mesto iz 9 zveznih dežel. Prodajali so jih po šestkratni nominalni ceni.

Na levi: dobrodelne znamke iz l. 1928., izdane ob desetletnici republike s sliko tedanjega zveznega predsednika dr. Hainischa.

A. Derental:

20

Singapurska krasotica

Povest

IX.

Ko se je Rahmanov zgodaj zjutraj zbudil, se je spomnil včerajšnjega mučnega razgovora. — »Danes sem Kierstenu obljubil končno veljavni odgovor. Kaj pa mu naj povem? Seveda, povedati mu moram samo eno: ne pristanem! Sploh se mi zdi čudno, da mu nisem tega že včeraj odkrito povedal! Kako se je v sličnih okoliščinah vendar mogoče obotavljati? Ne! Menda ima Kiersten prav, če me vprašuje: »Ali ste vi sedaj tega zmožni?« Baš v tem grmu tiči zajec! »Sedaj« — to je prava beseda! Če bi se to zgodilo poprej, jaz sploh ne bi hotel ž njim o tem govoriti. Zasmeljal bi se mu v obraz ali mu enostavno prisolil zaušnico! Mar ni slična ponudba najhujša žalitev... No, ta Kiersten je pač surovina!«

Rahmanov se je pričel oblačiti. Bil je tako zamišljen, da je danes pozabil celó na svojo običajno telovadbo, ki jo je sicer vestno opravljal vsako jutro. — »Sicer pa, s kako pravico ga zmerjam?« — so se v njem porodile nove misli, ko si je pogreval vodo in razložil po mizi pred ogledalom brivske potrebščine. — »Saj je bil Kiersten vselej sumljiv človek, in dovoljkrat sva se srečala, da bi mogel vsaj slutiti njegovo pravo duševnost... A dejstvo je, da se Kiersten poprej ne bi bil nikoli upal z menoj razpresti sličen razgovor. Med nama je obstojala prevelika moralna razlika! Zdaj pa se je upal, in še kako! Torej sem sam kriv in sem mu sam dal pravico do tega! O moj Bog, kaj pa se je vendar zgodilo z menoj, da sem se tako izpremenil?«

»Tekom zadnjih viharnih let je živel Rahmanov le od danes do jutri, ne da bi zraven kaj mislil o tem. Zdaj pa je, prvič v tem času, začutil globok notranji nemir. Nenadoma se mu je zazdelo, da je vrgel pogled na dno svojega srca, kamor navadno nikoli ni pogledal. Tu, v breznu, ki ga še sam ni poznal, je zagledal ono mrko,

neblago, kar ga je poprej ločilo od Kierstena. In skrivnost, neusmiljen glas mu je zašepetal kruto resnico, katere si nikoli ne bi bil zmožen priznati: »Saj si bil tudi ti skoro zmožen tega! Edino radi neodločnosti nisi pristal ali odklonil ponudbo! Obotavljal si se, in to pomeni, da, žalibog, takoj v začetku zadeve nisi smatral za nemogoče dejanje, ki bi bilo odločno pod tvojo častjo!«

Rahmanov je pogledal nase v ogledalo. — »Ali je mogoče, da sem to jaz, isti človek, kakor sem bil nekoč poprej? Ne! To nisem več jaz! To je nekdo drugi... A kako se je moglo to zgoditi? Usmili se me, o, Bog!«

Usedel se je v pleten bambusov naslanjač, edini stol v njegovi revni sobici, in si zastrl obraz z rokami. Tako zoprni se je zazdel samemu sebi, kot da bi se ga dotikale tuje roke: »Ne! Tako ne sme ostati še nadalje. Vse to bo treba izpremeniti.« Takoj mu je — bogvezakaj — odleglo, čeprav še sam ni natančno vedel, kako naj vse izpremeni, in kaj pomeni to »vse«. Postal je dobre volje in se pričel skrbno, kakor vselej, umivati in oblačiti.

Danes dopoldne se je moral zgledati v pisarni pri gledališkem posredovalcu, ki bi lahko preskrbel posel njemu in tudi Kate. Nobenega upanja ni bilo, da bi se vnovič otvorila »Kavarna Niagara«, vsaj v najbližji bodočnosti ne. Lastnik kavarne je tarnal, da ga je policijska prepoved spravila na kant, in pod to pretvezo ni maral izplačati nobenega izmed umetnikov. Treba je bilo pričeti misliti na nov zaslužek. Na poti k posredovalcu je Rahmanov srečal Kate. Šla je za podpazduho z nekim jako zagorelim gospodom. Rahmanov ga sprva ni poznal. Gospod se je jako nežno sklanjal h gospodični in ji nekaj šepetal na uho. Kate je prišla v zadrego, ko je zagledala Rahmanova, in takoj oprostila svojo roko. Njen spremljevalec se je Rahmanovu priklonil. Ta je pozdravil in se šele pozneje, pred pisarniškimi vrati, spomnil, da je bil to Pablo Moraleda! — »Glej ga no! — je pomislil — španec je torej gospodični všeč! Bilo srečno! Mene itak ne bosta vprašala za svet.«

V pisarni je Rahmanovu sporočil posredovalec, da nima prav nobene službe za Singapur. Za inozemstvo ima ponudb v izobilju: za Južno Ameriko, Hongkong, francoske indokitajske kolonije, in sicer predvsem za Sajgon.